

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

2025

*Протокол Вченої ради Одеського державного університету
внутрішніх справ № 16 від 30.12.2025*

Рецензенти:

Мілорадова Наталя Едуардівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри психології, соціології та педагогіки Харківського національного університету внутрішніх справ;

Богдан Василь Володимирович – начальник Управління ювенальної превенції Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України;

Блага Алла Борисівна – доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Захист прав дитини в умовах воєнного стану : Колективна монографія. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. 1232 с.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. Медико-правові проблеми протезування та реконструктивної хірургії у дітей, постраждалих внаслідок російсько-української війни (Афтанасів В. М., Панкевич О. З.).....	1
1. Кваліфікація ампутації як медичної необхідності в умовах збройного конфлікту.....	2
2. Конституційно-правові гарантії доступу до протезування та реабілітації: межі відповідальності держави.....	10
СЕКЦІЯ 2. Механізм захисту прав дитини від цифрового насильства: міжнародні норми та реалії воєнного стану в Україні (Барабаш О. О.)	25
1. Міжнародно-правові засади захисту прав дитини від цифрового насильства.....	27
2. Характеристика дитячого насильства в цифровому просторі.....	29
3. Найкращі інтереси дитини як основа захисту прав дитини в цифровому просторі	33
СЕКЦІЯ 3. До проблеми захисту прав дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (Борисова В. І., Явор О. А., Борох Т. С.).....	40
1. Загальні положення захисту прав дитини за законодавством України..	40
2. Захист прав дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.....	50
СЕКЦІЯ 4. Міжнародно-правові стандарти цивільно-правового захисту прав дітей в умовах збройної агресії (Брусакова О. В., Кириченко Т. С.)	63
1. Міжнародні стандарти цивільно-правового захисту прав дітей в умовах збройного конфлікту.....	64
2. Здійснення цивільно-правового захисту прав дітей в умовах збройного конфлікту.....	76
СЕКЦІЯ 5. Право дітей на безпечне середовище в умовах воєнного стану (на прикладі російсько-української війни) (Вайда Т. С.)	88
1. Захист прав дітей та деякі їх обмеження в умовах запровадженого в Україні правового режиму воєнного стану	92
2. Вибухонебезпечні предмети-наслідки війни як небезпечний елемент деокупованого середовища для проживання дітей.....	99
3. Навчання учнівської молоді заходам безпеки при поводженні з вибухонебезпечними предметами	103
СЕКЦІЯ 6. Теоретико-методологічні складові соціально-педагогічної роботи з дітьми в умовах війни (Васильєва-Халатникова М. О.).....	118

1. Напрямки соціально-педагогічної роботи з дітьми	119
2. Форми та методи соціально-педагогічної роботи з дітьми	123
3. Соціально-педагогічні практики роботи з дітьми в умовах війни в Україні.....	134
СЕКЦІЯ 7. Еволюція прав дітей у контексті конфліктів від історичних практик до сучасних механізмів захисту (Веселовська Н. О.)	147
1. Участь дітей у військово-дипломатичних практиках в цивілізаційному розвитку	148
2. Розвиток правового статусу дітей та утвердження медіаційних практик у сучасному світі	159
СЕКЦІЯ 8. Правові основи захисту прав дитини в умовах війни (Войчишина М. В.)	170
1. Проблеми захисту прав дитини в умовах війни	171
2. Гарантії захисту прав дитини в умовах війни.....	174
СЕКЦІЯ 9. Теоретико-правові та прикладні аспекти застосування способів захисту сімейних прав та інтересів дитини в умовах правового режиму воєнного стану (Гаврік Р. О.)	183
1. Прикладні аспекти застосування способів захисту сімейних прав та інтересів дитини її батьками (законними представниками) в умовах правового режиму воєнного стану	184
2. Окремі питання застосування способів захисту сімейних прав та інтересів дитини органами опіки та піклування	196
3. Способи захисту сімейних прав та інтересів дитини правозахисними органами та організаціями.....	203
СЕКЦІЯ 10. Особливості забезпечення прав малолітніх дітей та контролю за виконання ними своїх обов'язків в умовах воєнного стану (Галуцько В. М, Шерстюк Г. М.)	215
1. Особливості правового статусу малолітньої дитини.....	216
2. Специфіка реалізації прав малолітніх дітей та в умовах військової агресії	223
3. Специфіка контролю за дотриманням малолітніми дітьми своїх обов'язків в надзвичайних умовах	230
СЕКЦІЯ 11. Роль органів державної влади та міжнародних організацій у забезпеченні прав дітей під час війни (Давиденко В. В.)	245
СЕКЦІЯ 12. Ціннісно-сміслові орієнтації в управлінських та освітніх процесах закладу освіти як невід'ємна складова захисту прав дитини на якісну освіту (Дмитрук З. А.)	265
1. Теоретичні засади щодо включення ціннісно-сміслових орієнтацій в управлінські процеси закладу освіти.....	268

2. Практика управління закладом загальної середньої освіти на ціннісних засадах як аспект захисту прав дитини щодо якісних освітніх послуг.....	276
3. Практичні ціннісні засади управління закладом вищої освіти як невід’ємна частина захисту права молоді на доступ до якісної освіти.....	281
СЕКЦІЯ 13. Захист спадкових прав дітей в умовах воєнного стану в Україні в нотаріальному порядку (Долинська М. С.)	298
1. Зародження та еволюція інституту спадкування, в тому числі інституту обов’язкових спадкоємців	300
2. Розвиток правового регулювання спадкування у незалежній Україні протягом 1991–2025 років	304
3. Особливості видачі свідоцтв про право на спадщину на користь дітей у нотаріальному порядку, в тому числі під час воєнного стану в державі	311
СЕКЦІЯ 14. Міжнародно-правовий захист прав дітей в умовах вимушеної міграції (Єсімов С. С., Ковалів М. В.)	327
1. Міжнародно-правовий захист дітей-біженців	328
2. Міжнародно-правовий захист дітей переміщених у країні	337
СЕКЦІЯ 15. Реалізація права на освіту дітей з інвалідністю: практика України і іноземний досвід (Зверєва К. С.)	351
1. Сучасний стан та практична реалізація інклюзивної освіти в Україні. 351	
2. Міжнародний досвід впровадження інклюзивної освіти.....	356
3. Невирішені проблеми та рекомендації щодо вдосконалення національної системи.....	358
СЕКЦІЯ 16. Реалізація права на професійну правничу допомогу малолітніми та неповнолітніми особами в Україні (Ігнатова А. С.) ...	364
1. Теоретико-правові засади реалізації права на професійну правничу допомогу	365
2. Цивільна дієздатність малолітніх та неповнолітніх осіб як передумова укладення договору про надання професійної правничої допомоги	367
3. Аналіз судової практики Верховного Суду.....	369
4. Перспективи забезпечення права дитини на професійну правничу допомогу в національному та міжнародному вимірах	372
СЕКЦІЯ 17. Криміналістична характеристика злочинців проти дітей та методичні підходи до їх розшуку (Калюга К. В., Чорний В. А.).....	378
1. Криміналістична характеристика особи злочинця, що посягає на права та свободи дітей.....	383
2. Встановлення місцезнаходження дітей, зниклих безвісті за особливих обставин, як складова захисту прав дітей в умовах збройної агресії.....	392

СЕКЦІЯ 18. Психологічна безпека дитини в умовах збройної агресії (Ковальчук З. Я.).....	406
1. Теоретико-методологічні засади дослідження психологічної безпеки дитини	407
2. Психологічні умови та механізми забезпечення психологічної безпеки дитини в освітньому середовищі	417
СЕКЦІЯ 19. Ціннісні та змістовні орієнтири дотримання прав дитини в умовах воєнних дій (Ковбан А. В.)	438
1. Ціннісні орієнтири міжнародного права щодо забезпечення прав дитини під час воєнних дій	439
2. Напрями державної політики щодо забезпечення захисту прав дитини під час воєнних дій	445
СЕКЦІЯ 20. Роль державного бюро розслідувань у забезпеченні прав дітей в умовах воєнного стану (Козленко О. О.)	453
1. Національні механізми забезпечення прав дитини в умовах воєнного стану	455
2. Характеристика інституційної спроможності ДБР щодо забезпечення прав дітей	460
3. Особливості взаємодії ДБР з Національною поліцією України щодо забезпечення прав дітей	470
СЕКЦІЯ 21. Захист прав дитини в умовах війни: криміналістичні технології та штучний інтелект (Комісарчук Р. В.) ..	487
1. Теоретико-методологічні основи захисту прав дитини в умовах війни	489
2. Виявлення злочинів проти дітей за допомогою криміналістичних технологій і ШІ	500
3. Розслідування злочинів з використанням ШІ	506
4. Попередження та захист прав дитини в умовах війни	512
5. Судова практика та стандарти використання ШІ по захисту прав дитини в умовах війни	518
6. Перспективи розвитку криміналістичних технологій із захисту дітей у воєнних та кризових умовах	521
СЕКЦІЯ 22. Булінг в освітньому середовищі: роль та місце Національної поліції у подоланні цього явища (Корнієнко М. В., Сухарева А. О.)	532
1. Нормативно-правові засади щодо протидії булінгу	533
2. Особливості провадження у справі про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-4 КУпАП.....	537

СЕКЦІЯ 23. Насильство щодо дітей у закладах освіти в умовах воєнного стану: сутність, причини та наслідки (Корогод С. В.).....	544
1. Жорстоке поводження і насильство та його форми у закладах освіти як соціально-правова проблема сучасного суспільства	545
2. Комплекс причин і чинників, що зумовлюють насильство в освітньому середовищі.....	549
3. Запобігання та протидія насильству щодо дітей у закладах освіти	555
СЕКЦІЯ 24. Правовий статус дитини – жертви війни: адміністративно-правові аспекти реалізації та захисту в Україні (Кравцова Т. М.).....	561
1. Поняття правового статусу дитини – жертви війни.....	562
2. Нормативне визначення правового статусу дитини – жертви війни в Україні та його еволюція	569
3. Адміністративно-правові механізми реалізації статусу дитини – жертви війни в Україні	582
4. Основні адміністративно-правові прогалини у реалізації статусу дітей-жертв війни в Україні.....	595
СЕКЦІЯ 25. Особливості реалізації змісту окремих інститутів влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах воєнного стану (Маковій В. П.)	609
1. Правовий режим патронату в умовах екзистенціальних викликів	611
2. Правовий режим дитячого будинку сімейного типу в умовах воєнного стану	615
3. Договірні конструкції у змісті форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування	618
СЕКЦІЯ 26. Проблеми протидії торгівлі дітьми у контексті збройної агресії (Марін О. К., Савайда О. І., Вишневська І. А.).....	629
1. Правова оцінка викрадення та депортації українських дітей під час збройної агресії рф.....	629
2. Насильницька передача дітей з однієї групи в іншу як форма геноциду	638
3. Проблеми повернення та реінтеграції українських дітей	642
СЕКЦІЯ 27. Protection of Children’s Rights During War in the Practice of the European Court of Human Rights and Ukrainian Courts (Martsenko N. S.).....	649
1. The Dual Mechanism of International Protection of Children’s Rights During Armed Conflicts	650
2. The European Court of Human Rights’ Practice on the Protection of Children’s Rights in Armed Conflicts	655
3. ECtHR Practice as a Guideline for National Courts of Ukraine in the Protection of Children’s Rights During Armed Conflict	663

СЕКЦІЯ 28. Захист прав дітей в умовах війни: міжнародні гарантії та національні правові механізми в сфері визначення місця проживання (Мельник Н. В., Кучер В. О.).....	672
1. Правові механізми захисту прав дітей в умовах війни: український та міжнародний контекст.....	674
2. Визначення місця проживання дитини в умовах збройного конфлікту: міжнародні стандарти та національна практика.....	683
СЕКЦІЯ 29. Placement of children without parental care in war conditions: a comparative aspect (Mendzhul M. V., Fetko Yu. I.)	702
1. The principle of the best interests of the child and placement of children without parental care in European countries	703
2. Forms of arrangement of children without parental care in Ukraine.....	705
СЕКЦІЯ 30. Protecting the rights of the child in armed conflicts: international standards and the Ukrainian context (Nikitina I. P., Ishchenko T. V.)	717
1. Prerequisites of the problem and problem formulation	718
2. Comparative analysis of international experience in protecting children's rights.....	720
3. Protecting Children's Rights in Wartime: The Ukrainian Context.....	727
СЕКЦІЯ 31. Теоретичні засади організації соціального супроводу дітей та сімей з дітьми, які належать до категорії внутрішньо переміщених осіб у воєнний час (Обіход М. М., Лис В. В.).....	735
1. Специфіка соціальної роботи та соціального супроводу дітей і сімей з дітьми, які мають статус внутрішньо переміщених осіб.....	736
2. Регламентация питань соціального супроводу дітей та сімей з дітьми, які мають статус внутрішньо переміщених осіб, у правовому та нормативному полі.....	749
СЕКЦІЯ 32. Компетентнісний вимір підготовки фахівців із соціальної роботи: цифрова грамотність і м'які навички як інструменти захисту прав дитини в умовах війни (Петровська К. В., Тургенева А. О.).....	761
1. Цифрова грамотність як ключова компетентність сучасного фахівця із соціальної роботи у сфері захисту прав дитини	762
2. Soft skills як основа професійної підготовки фахівців із соціальної роботи для захисту прав дитини.....	768
3. Інтеграція цифрових компетентностей і soft skills у підготовці фахівців соціальної роботи як умова захисту прав дитини у воєнний час	773
СЕКЦІЯ 33. Цифрові права дітей: правовий вимір сучасності (Піхурець О. В.).....	780
1. Аналіз нормативно-правових актів у сфері здійснення та захисту цифрових права дітей	780

2. Розуміння сутності цифрових прав дитини.....	785
3. Право на рівний доступ до Інтернету та цифрових технологій.....	786
4. Право на безпечне цифрове середовище	788
5. Право на участь у цифровому житті суспільства, включаючи можливість висловлювати погляди, думки	791
6. Право на приватність і захист персональних даних	794
7. Право на цифрову освіту (цифрову грамотність).....	796
8. Право на цифрове самовизначення (включаючи право бути забутим)....	798
9. Право на прозорість алгоритмів.....	800
СЕКЦІЯ 34. Кримінальне провадження за участю дітей: окремі процесуальні та криміналістичні аспекти (Пчеліна О. В., Пчелін В. Б.).....	
1. Дитина як суб'єкт кримінальних процесуальних відносин.....	807
2. Стандарти правосуддя, дружнього до дитини. Особливості здійснення кримінального провадження за участю дітей	813
3. Тактико-криміналістичні рекомендації щодо проведення окремих процесуальних дій за участю дітей.....	823
СЕКЦІЯ 35. Вітальна безпека дитини в умовах збройної агресії: правові гарантії, інституційні механізми та протоколи захисту (Рижов І. М., Ящук П. В.).....	
835	
СЕКЦІЯ 36. Відновне правосуддя: захист приватного інтересу в кримінальному праві (практики захисту прав неповнолітніх в умовах війни) (Светлічний І. В.).....	
854	
1. Особистість неповнолітнього правопорушника. Причини та умови злочинності неповнолітніх	858
2. Профілактичний потенціал відновного правосуддя у протидії злочинності неповнолітніх	864
СЕКЦІЯ 37. Захист прав дитини в умовах збройної агресії російської федерації проти України: міжнародно-правові механізми, національні виклики та стратегії відновлення (Семенюк-Прибатень А В.).....	
879	
1. Міжнародно-правові механізми захисту прав дитини	881
2. Національні виклики у сфері захисту прав дитини в умовах війни.....	883
3. Стратегії відновлення та перспективи вдосконалення законодавства ..	885
СЕКЦІЯ 38. Практика проведення судових психологічних експертиз щодо дітей в період повномасштабного вторгнення рф в Україну (Сліпець О. О.)	
892	
1. Розвиток і функціонування судової психологічної експертизи щодо неповнолітніх як відображення юридичної практики щодо неповнолітніх в Україні.....	893

2. Модернізація методичних підходів як умова ефективності судової психологічної експертизи неповнолітніх	904
СЕКЦІЯ 39. Теоретико-правові засади захисту прав дитини в Україні в умовах війни (Сукмановська Л. М.).....	915
1. Аналіз забезпечення захисту прав дитини в Україні на законодавчому рівні у часи війни	916
2. Дослідження діяльності суб'єктів забезпечення та захисту прав дитини в Україні у воєнний час.....	922
3. Національна поліція як суб'єкт забезпечення та захисту прав дитини в Україні.....	927
СЕКЦІЯ 40. Вербування й використання дітей у бойових діях та збройних конфліктах (Сушкова А. С.).....	938
1. Міжнародно-правове регулювання участі дітей у збройних конфліктах	939
2. Масштаби та особливості використання дітей у сучасних збройних конфліктах	944
3. Соціологічний аналіз обізнаності та оцінки наслідків вербування дітей у війнах	950
СЕКЦІЯ 41. Інституційна складова правового механізму захисту прав дитини в умовах збройного конфлікту (Тарасенко О. С.)	964
1. Інституційна система ООН в структурі міжнародно-правового механізму захисту дитинства в умовах воєнного часу.....	965
2. Національний інституційний механізм захисту прав дитини в умовах збройного конфлікту	970
СЕКЦІЯ 42. Вербування та використання дітей у збройних конфліктах: проблеми міжнародної та національної відповідальності (Татаренко Г. В., Арсентьєва О. С., Татаренко І. В.).....	979
1. Міжнародно-правові стандарти щодо участі дітей у збройних конфліктах: нормативна база та проблеми ефективності	980
2. Національне законодавство України щодо заборони використання дітей у збройних конфліктах: здобутки та проблеми реалізації	991
СЕКЦІЯ 43. Кримінально-правова охорона дитинства (Ткаченко А. О., Ткаченко П. І., Легеза Є. О.).....	1005
1. Інститут кримінально-правової охорони дитинства у правовій системі України	1006
2. Кримінально-правові засади захисту дитинства від посягань на життя та здоров'я	1007
3. Кримінально-правові механізми забезпечення охорони дитинства від злочинних посягань на волю, честь та гідність неповнолітніх осіб .	1012

4. Кримінально-правова охорона статевої свободи та статевої недоторканості дітей.....	1015
5. Особливості кримінально-правової охорони дитинства у контексті порушень особистих прав і свобод неповнолітніх.....	1023
6. Кримінально-правова охорона дитинства від протиправних посягань в контексті громадського порядку та моральності.....	1024
7. Охорона дитинства кримінально-правовими засобами від впливу незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів	1037
8. Кримінально-правова охорона дитинства у сфері фізичної культури та спорту	1046
9. Захист прав дитини від незаконної депортації у міжнародному праві та національному законодавстві	1054
10. Кримінальна відповідальність за незаконну депортацію дітей	1060
СЕКЦІЯ 44. Права дітей-біженців та внутрішньо переміщених осіб: міжнародно-правовий і національний контекст (Ульянов О. І.)	1076
1. Становище дітей-біженців та внутрішньо переміщених осіб: загальні виклики та проблеми реалізації прав.....	1077
2. Національний механізм захисту прав дітей – біженців і внутрішньо переміщених осіб: законодавство та виклики реалізації.....	1092
СЕКЦІЯ 45. Захист прав дітей військових у контексті соціальних гарантій воєнного часу (Швець Д. В., Дідик Н. І., Бесага І. В.).....	1107
1. Виплати компенсацій за невикористані дні відпусток у зв'язку із загибеллю військовослужбовця	1109
2. Помилкової повної чи часткової виплати членам сім'ї грошового забезпечення за загиблим військовим	1115
3. Вимоги членів сім'ї щодо перерахунку розміру нарахованого та належного до виплати особі за життя і неотриманими у зв'язку зі смертю грошового забезпечення	1116
4. Визначення черговості та розміру часток членів сім'ї при здійсненні виплати грошового забезпечення за загиблим військовим	1118
5. Виплати коштів членам сім'ї військового, які є громадянами російської федерації чи республіки білорусь.....	1125
СЕКЦІЯ 46. Військово-патріотичне виховання як засіб підвищення стійкості дітей та юнацтва в умовах тривалого збройного конфлікту (Швець Д. В., Шопіна І. М.)	1139
1. Захист цивільного населення України в умовах збройного конфлікту: правові аспекти	1140
2. Формування стійкості дітей та юнацтва до загроз збройного конфлікту високої інтенсивності у системі військово-патріотичного виховання ...	1149

3. Проблеми ефективності військово-патріотичного виховання дітей та юнацтва в умовах повномасштабної російської збройної агресії.....	1159
СЕКЦІЯ 47. Правовий та інституційний захист прав дитини в умовах сьогодення та повоєнної відбудови України (Юзікова Н. С.)	1175
1. Актуальні виклики та національні механізми захисту прав дитини в умовах збройної агресії та повоєнної відбудови	1176
2. Міжнародно-правові засади та гуманітарні норми захисту прав дитини у воєнних конфліктах	1183
СЕКЦІЯ 48. Відновне правосуддя за участю неповнолітніх в Україні в умовах воєнного стану на базі системи надання безоплатної правничої допомоги (Юшкевич О. Г.)	1193
1. Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх у світлі міжнародних стандартів	1194
2. Реалізація Програми відновного правосуддя за участю неповнолітніх в Україні.....	1204

БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: РОЛЬ ТА МІСЦЕ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ПОДОЛАННІ ЦЬОГО ЯВИЩА

Корнієнко М. В., Сухарева А. О.

ВСТУП

Протидія булінгу та підтримка підлітків під час війни є актуальною темою нашого суспільства, оскільки діти в реаліях сьогодення переживають колосальний стрес, який впливає на їхній психоемоційний стан, їхні соціальні взаємодії. Ця нестабільність, травматичний досвід та тривожність часто дуже посилюють конфлікти у школах, закладах освіти що можуть призводити на випадки булінгу. Протидія булінгу здійснюється спільними зусиллями усіх суб'єктів захисту прав дітей, серед яких Міністерство освіти і науки України, представники правоохоронних органів та закладів освіти, батьки. Основна мета спільних зусиль – протидія булінгу та допомога як найкраще вирішити цю проблему з урахуванням інтересів дітей та запобігання проявів булінгу у дитячому середовищі у подальшому.

Існує чимало проблем щодо порушення захисту прав дітей під час воєнного стану. Це пов'язано з тим, що більшість випадків залишаються невідомі, є категорія дітей якими ніхто не піклується¹. Під час війни у наймолодших українців підвищений рівень тривожності та стресу, є депресивні прояви та емоційне виснаження, переживання за рідних та близьких, відчуття безнадійності та апатія до майбутнього, вбачаються прояви агресії та імпульсивності всі ці емоційні прояви провокують внутрішнє напруження, що можуть розвивати агресивну поведінку та призвести до конфліктних ситуацій з однолітками та можливість бути дитиною учасником булінгу. Наша основна задача як дорослих, як спеціалістів, як фахівців вміти виявляти цей вид насильства, припиняти та попереджати його в освітніх закладах, оскільки за кожною агресивною дією стоїть величезний біль.

Важливо запам'ятати жодна дитина, жодний підліток не може бути об'єктом незаконного посягання на її честь та гідність. Тільки взаємодія усіх учасників освітнього процесу з органами та службами дотичних до захисту прав дітей в освітньому середовищі дає можливість забезпечити безпечне та комфортне середовище для навчання.

¹ Сухарева А., Барба В. Захист прав дитини в умовах воєнного стану : Колективна монографія. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 143-155 228 с. <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/book/330>

Національна поліція України займає провідне місце серед органів державної влади яка повинна боротися з проявами булінгу та, яка уповноважена здійснювати провадження у справі про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-4 КУпАП. Саме представники поліції (інспектор ювенальної превенції, офіцер Служби освітньої безпеки) працюють над створенням безпечного освітнього середовища, будують атмосферу взаємоповаги та довіри, проводять бесіди, тренінги та заходи щодо попередження та недопущення проявів булінгу, сприяють формуванню толерантності та поваги, проводять бесіди з батьками обох сторін булінгу та при необхідності складають протоколи про адміністративні правопорушення за ст. 173-4 КУпАП.

1. Нормативно-правові засади щодо протидії булінгу

Згідно з Законом України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. «булінг» (цькування) – психологічне, фізичне, економічне чи сексуальне насильство, тобто будь-яке умисне діяння (дія або бездіяльність), у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, яке систематично вчиняється особою стосовно дитини, з якою вони є учасниками одного колективу, або дитиною стосовно іншого учасника одного колективу та яке порушує права, свободи, законні інтереси потерпілої особи та/або перешкоджає виконанню нею визначених законодавством обов'язків.

Нормативно-правове забезпечення щодо протидії булінгу (цькування) включає в себе низку національного законодавства:

– *Закон України Про охорону дитинства*² цей закон деталізує визначення терміну «булінг»; деталізує форми прояву булінгу, закріплює основні аспекти, що включають програми для дитини або іншої особи, яка вчинила булінг (цькування), визначає хто є суб'єктами, відповідальними за виконання програм для дітей та інших осіб, які вчинили булінг (цькування) та закріплює їх повноваження, визначає сутність типових програми для дітей та інших осіб, які вчинили булінг (цькування), для дітей та інших осіб, які постраждали від булінгу (цькування) або стали його свідком;

– *Наказ МОН від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти»*³

² Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 14.09.2025).

³ Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: Наказ МОН від 28.12.2019 № 1646. *Відомості*

- закріплює терміни потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі, сторони булінгу (цькування);
- деталізує прояви, які можуть бути підставами для підозри в наявності випадку булінгу (цькування) учасника освітнього процесу в закладі освіти;
- визначає суб'єктів реагування у разі настання випадку булінгу (цькування) в закладах освіти;
- закріплює обов'язки педагогічних (науково-педагогічних) та інші працівників закладу освіти у разі, якщо вони виявляють булінг (цькування);
- алгоритм дій щодо подання заяв або повідомлень про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти;
- визначає склад комісії, права та обов'язки її членів, порядок роботи та форма роботи комісії;
- *Наказ МОН від 26.02.2020 № 293 «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти»⁴* наказ закріплює план заходів спрямованих на запобігання та протидію булінгу з закладах освіти серед яких:
 - проведення інформаційно-просвітницької діяльності серед учасників освітнього процесу, здійснення профілактичної діяльності із залученням керівників закладу освіти, працівників підрозділів Національної поліції України, служби у справах дітей, центри соціальних служб для сімей, дітей та молоді;
 - координація діяльності та взаємодії між закладами освіти та іншими суб'єктами реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти (проводять заходи за потреби, але не рідше одного разу на півріччя);
 - вжиття заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або потерпілими (заходи проводять на постійній основі);
 - забезпечення створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища та професійний розвиток; підвищення кваліфікації педагогічних (науково-педагогічних) працівників з питань запобігання та протидії булінгу (цькуванню);

Верховної Ради України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text> (дата звернення 14.09.2025).

⁴ Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти: Наказ МОН від 26.02.2020 № 293. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-spryamovanih-na-zapobigannya-ta-protidiyu-bulingu-ckuvan> (дата звернення 14.09.2025).

– Лист МОН від 28.10.2014 № 1/9-557 «Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей»⁵

– цей лист деталізує форми прояву насильства над дитиною; наводить перелік ознак, які можуть вказувати на жорстоке поводження з дитиною та які потребують негайного реагування; деталізують ризики для життя, здоров'я та розвитку дитини; закріплюють термін насильство у сім'ї та його прояви, недбале ставлення до дитини та його прояви, бездоглядність – прояви та наслідки; роль та місце соціального педагога, працівника психологічної служби у загальноосвітньому навчальному закладу;

– закріплює зразки Протоколу про отримання відомостей про вчинення насильства над дитиною або реальну загрозу його вчинення та Протоколу – 2Н дій працівника психологічної служби у випадку, коли він стає свідком насильства або жорстокого поводження з дитиною;

– Лист МОН Лист МОН України від 18.05.2018 № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству»⁶

– цей лист визначає, що особливу небезпеку становить систематичне насильство – цькування або булінг. Булінг (від англ. bully – хуліган, задирака, грубіян, "to bully" – задиратися, знущатися) – тривалий процес свідомого жорстокого ставлення, агресивної поведінки, щоб заподіяти шкоду, викликати страх, тривогу або ж створити негативне середовище для людини;

– закріплює різновиди та ознаки насильства щодо дітей; наслідки жорстокого поводження з дітьми (наближені та віддалені наслідки); закріплює поняття та наслідки шкільного насильства;

– рекомендації як реагувати на цькування, як впоратися з ситуацією самостійно, що можуть зробити батьки, що можуть зробити педагогічні працівники; закріплені рекомендації щодо організації роботи з попередження насильства серед неповнолітніх; напрямки профілактичної роботи з батьківською громадськістю та з педагогічним колективом;

– перелік та деталізація проектів, що впроваджені в Україні; рекомендовані корисні матеріали щодо запобігання та протидії насильству;

⁵ Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей: Лист МОН від 28.10.2014 № 1/9-557. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-557729-14#Text> (дата звернення 14.09.2025).

⁶ Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству»: Лист МОН України від 18.05.2018 № 1/11-5480. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18#Text> (дата звернення 14.09.2025).

– Лист МОН від 29.01.2019 № 1/11-881 «Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 р. №2657-VIII⁷ – лист містить комплекс заходів у сфері запобігання та протидії проявам булінгу (цькування), серед яких – управлінський (перевірка приміщень на території закладу освіти, які потенційно можуть бути небезпечні для вчинення булінгу (цькування), організація контрольно-пропускового режиму, неупереджене з'ясування обставин випадків булінгу (цькування) відповідно до заяв, що надійшли, створення наказом комісією з розгляду випадків булінгу (цькування)) та просвітницький (систематична робота з інформування, роз'яснення з метою формування навичок толерантної поведінки всіх суб'єктів освітнього процесу). План заходів розробляється з урахуванням пропозицій Національної поліції України, служби у справах дітей, центрів соціальних служб для сімей, дітей та молоді. Лист містить напрямки діяльності психологічної служби закладу освіти, суб'єктів які здійснюють психологічний супровід, скриньки довіри, телефони довіри.

– Лист МОН України від 13.04.2020. № 1/9-207 «Роз'яснення щодо застосування наказу МОН України від 28.12.2019 №1646»⁸.

– закріплює перелік суб'єктів на яких покладені обов'язки щодо запобігання та протидії булінгу в закладі освіти покладені. Серед яких наступні: керівник закладу освіти, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, практичний психолог та/або соціальний педагог, засновник закладу освіти, обласні, районні, міські ради, державні органи, до сфери управління яких належать заклади освіти, здобувачі освіти, батьки здобувачів освіти, інші законні представники здобувачів освіти;

– закріплює Порядок реагування на випадки булінгу (цькування); порядок подання заяв або повідомлень про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти; склад комісії, права та обов'язки її членів; порядок роботи комісії; діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти; Порядок застосування заходів виховного впливу.

⁷ Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 р. №2657 VIII: *Лист МОН від 29.01.2019* https://drive.google.com/file/d/1hRE8jdvVacpWYIOo9_Y4M0DM4w41AY05/view (дата звернення 14.09.2025).

⁸ Роз'яснення щодо застосування наказу МОН України від 28.12.2019 №1646: *Лист МОН України від 13.04. 2020 р.* <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/661690bd646da906398542.pdf> (дата звернення 14.09.2025).

– Лист МОН України від 14. 08. 2020 року №1/9-436 «Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження протидії булінгу (цькуванню)⁹ закріплює обов'язки керівника закладу освіти та педагогів задля впровадження концепції «Безпечна і дружня до дитини школа»; містить рекомендації закладам післядипломної педагогічної освіти щодо включення до програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників навчальні модулі з питань компетентнісного навчання і створення безпечного і дружнього до дитини освітнього середовища (перелік рекомендаційних заходів міститься у змісті Листа); чітко прописані зобов'язання закладів освіти щодо забезпечення відкритого доступу до інформації та документів щодо правил поведінки здобувачів освіти в закладах освіти, алгоритм подання заяв про випадки булінгу (цькування); порядок реагування на випадки булінгу (цькування); відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування).

2. Особливості провадження у справі про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-4 КУпАП

На сьогоднішній день суб'єкти захисту прав дітей повинні працювати єдиною командою щоб сформувати безпечне освітнє середовище заради життя, здоров'я та щасливого майбутнього наймолодших українців. Школа для дітей це перша модель суспільства, яка формує дитину члена суспільства, це місце де дитина пізнає та приймає основні цінності соціума. Булінг (цькування) тривожна тенденція особливо в сучасному дитячому молодіжному середовищі. Проблеми насильства в шкільному середовищі дуже часто стають перепорою для всебічного розвитку дитини, тому допомога батьків та кваліфікованих дорослих дуже потрібна дітям у будь-якому віці, особливо коли дії кривдників завдають фізичної чи психологічної шкоди дитині. Оскільки саме від дорослих залежить формування ставлення та навичок, які потрібні щоб уникнути та запобігти проявам насильства, конфліктного спілкування, ненасильницької поведінки. Вирішальна роль у протидії булінгу належить педагогам, проте впоратися з цією проблемою вони можуть тільки завдяки системному підходу та підтримці керівництва школи, батьків, представників місцевих органів влади, громадських організацій та працівників Національної поліції.

⁹ Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження протидії булінгу (цькуванню): Лист МОН України від 14. 08. 2020 року №1/9-436. <https://mon.gov.ua/npa/pro-stvorennya-bezpechnogo-osvithnogo-seredovisha-v-zakladi-osviti-ta-poperedzhennya-i-protidii-bulingu-ckuvannuu> (дата звернення 14.09.2025).

Доказами у справі про адміністративне правопорушення щодо булінгу (цькування) учасника освітнього процесу можуть бути:

- пояснення особи, яку притягують до відповідальності за адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173-4 КУпАП;
- пояснення потерпілої особи;
- пояснення свідків (очевидців);
- пояснення батьків або осіб, які їх замінюють;
- пояснення шкільних психологів, соціальних педагогів, педагогів, представників адміністрації закладів освіти та інших учасників освітнього-процесу;¹⁰
- лист-клопотання керівника закладу освіти;
- висновки експертів, якщо у результаті вчинення проступку була завдана фізична чи психологічна шкода;
- речові докази (зіпсовані речі постраждалого, матеріали листування (в тому числі – переписки в соціальних мережах), відео-матеріали, на яких зафіксовано момент цькування та висновки експертів, якщо було завдано психологічну чи фізичну шкоду);
- інформація, збережена на технічних засобах чи засобах електронної комунікації (Інтернет, соціальні мережі, повідомлення тощо);
- протокол засідання та рішення комісії закладу освіти з розгляду випадків булінгу (за наявності).

Справа про адміністративне правопорушення за статтею 173-4 КУпАП зазвичай містить наступні документи: протокол про адміністративне правопорушення, рапорт поліцейського, копія заяви потерпілої сторони, протокол засідання комісії з розгляду випадку булінгу (цькування), яка створюється у школі з метою дослідження всіх обставин подій і підтвердження або спростування факту булінгу, відомості про учасників події від служби у справах дітей та центру соціальних служб, висновки психолога та соціального педагога, які проводили бесіду з потерпілим або кривдником (за наявності), довідка з лікарняної установи про тілесні ушкодження (за наявності), копії документів, який засвідчує особу, усіх учасників події, пояснення постраждалої особи, пояснення особи, яка вчинила булінг, пояснення свідків, пояснення інших учасників події (батьків, педагогічних працівників тощо), інші докази у справі, довідка про результати проведення перевірки інформації, викладеної у зверненні, відповідь заявникові, супровідний лист до суду.

¹⁰ Запобігання та протидія домашньому насильству: підручник / Ковальова О., Брендєєва А. Одеса: ОДУВС. 2022. 368 с.

Вимоги до протоколу про адміністративне правопорушення закріплені в Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затверджені наказом МВС України від 06 листопада 2015 року № 1376, а також в статті 256 КУпАП.

Проаналізував Єдиний реєстр судових рішень можемо стверджувати, що типовими помилками поліцейських під час оформлення справ про вчинення булінгу є:

– *неналежне оформлення протоколу про адміністративне правопорушення, як один з найважливіших доказів, що досліджує суд*¹¹:

– правопорушення формально містить всі ознаки булінгу, але у протоколі не зазначені всі необхідні факти;

– які наслідки викликали вказані дії у потерпілого та чи були вони взагалі;

– чи мало діяння систематичний характер, якщо так – то в який період часу, з конкретною вказівкою на час кожної події тощо;

– відсутність фіксації місця, часу вчинення і суті адміністративного правопорушення;

– текст написаний нерозбірливо, внаслідок чого протокол неможливо прочитати;

– не зазначені свідки правопорушення, при цьому наявні їх пояснення в матеріалах справи;

– неправильна кваліфікація правопорушення.

Так, наприклад Черкаський апеляційний суд заклав адміністративне провадження № 33/821/183/21, через істотні порушення вимог ст. 256 КУпАП при складенні адміністративного протоколу. З аналізу вказаного протоколу про адміністративне правопорушення вбачається, що суть адміністративного правопорушення викладена без конкретизації об'єктивних ознак складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч.1 ст.173-4 КУпАП, зокрема, в протоколі не зазначено, які саме насильницькі дії були вчинені порушником по відношенню до потерпілих з конкретизацією кожного випадку та часу його вчинення, які наслідки викликали вказані дії у потерпілих, чи мало діяння систематичний характер. Натомість, в протоколі про адміністративне правопорушення не зазначені відомості про негативні наслідки протиправних дій ОСОБА_1 у вигляді шкоди психічному або фізичному здоров'ю конкретного потерпілого за кожним конкретним епізодом насильницьких дій, які в сукупності підпадали би під ознаки булінгу¹².

¹¹ Дрок І. Провадження у справах про булінг. Підприємство, господарство і право. 7/2020. С.150 <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/26.pdf>

¹²ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР СУДОВИХ РІШЕНЬ
[HTTPS://REYESTR.COURT.GOV.UA/REVIEW/96434142](https://reyestr.court.gov.ua/review/96434142)

– *фабула, зазначена в протоколі про адміністративне правопорушення, не відповідає складу правопорушення:*

– відсутність події та складу правопорушення;
– відсутність зазначення конкретних насильницьких дій, що були вчинені порушником по відношенню до потерпілого;
– суть адміністративного правопорушення викладається в загальних рисах без конкретизації об'єктивних ознак складу адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173-4 КУпАП;

– не повністю викладено об'єктивну сторону вчиненого правопорушення, передбаченого статтею 173-4 КУпАП.

Так, наприклад Житомирський апеляційний суд заклав справу №296/3495/19 за відсутністю складу адміністративного правопорушення. Як вбачається з адміністративного протоколу серії АПР18 081269 від 23.03.2019 року протягом 2018-2019 навчального року малолітня ОСОБА_4, 2004 р.н., перебуваючи в ЗОШ №10, що за адресою м. Житомир, вул. Київське шосе, 37 систематично цькувала (словесно) малолітню ОСОБА_1. Разом з тим, з протоколу не вбачається в яких саме діях проявилось цькування з боку ОСОБА_4 в бік ОСОБА_1, яке це передбаченого диспозицією ч.1 ст.173-4 КУпАП. Тобто, фактично відсутня об'єктивна сторона складу інкримінованого правопорушення за ч.3 ст.173-4 КУпАП. Таким чином, вказаний протокол про адміністративне правопорушення неможливо розцінювати як доказ вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ч.3 ст.173-4 КУпАП¹³.

– *неналежне оформлення матеріалів про адміністративне правопорушення:*

– відсутні копії документів, які підтверджують особу яка вчинила булінг, потерпілої;

– не зазначені свідки правопорушення, відсутні їх пояснення;

– не додано жодних доказів, тобто відсутні відомості, необхідні для правильного вирішення справи;

– у справі відсутні підтвердження системності (повторності) вчинення правопорушення;

– складання протоколу про адміністративне правопорушення за одиночні випадки насильницьких дій;

– направлення адміністративної справи до суду після того, як строк накладення стягнення сплинув.

Так, наприклад Комінтернівський районний суд м. Харкова повернув до Слобідського ВП ГУНП в Харківській області для доопрацювання адміністративну справу №: 641/1780/19. У зв'язку з тим, що у письмових

¹³ Єдиний державний реєстр судових рішень <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83563023>

поясненнях ОСОБА_1 вказує на те, що вона неодноразово зверталась до департаменту освіти м. Харкова та до районного департаменту освіти, де вказувала на факти булінгу щодо її сина ОСОБА_2 та зневажливого до неї ставлення у зв'язку з відмовою здавати кошти «на школу» та «на клас». Однак, матеріали справи не містять підтверджень цих фактів або їх спростування, у зв'язку з чим, суд позбавлений можливості повно та всебічно дослідити та з'ясувати обставини справи ¹⁴.

ВИСНОВКИ

Національна поліція відіграє провідну роль у боротьбі з цим явищем завдяки:

- здійснення профілактичної діяльності спільно із закладами освіти, психологами, соціальними службами;
- професійного реагування на факти булінгу;
- застосування ефективних заходів задля забезпечення безпеки дитини, яка зазнала булінг;
- притягнення винних до відповідальності шляхом складання протоколів про адміністративне правопорушення за ст. 173-4 КУпАП.

Отже, поліція у боротьбі з булінгом виконує як превентивну так й правоохоронну функцію. В умовах війни булінг набуває нових проявів (цькування внутрішньо переміщених дітей, дітей з іншими мовними поглядами, дітей чиї батьки воюють в зоні активних бойових дій), тому усі суб'єкти захисту прав дітей, а особливо представники поліції повинні адаптуватися та розробляти нові підходи до боротьби з цим явищем. Серед яких можемо запропонувати наступні:

- *активно проводити профілактичні заходи* (систематичні зустрічі в шкільному середовищі, проведення лекцій онлайн/оф лайн задля формування та підвищення правової культури підлітків, індивідуальні бесіди з дітьми переселенцями задля з'ясування їх потреб та можливості з'ясування чи були прояви булінгу відносно них з боку інших дітей, профілактичні бесіди з батьками з метою пояснення наслідків булінгу та юридичної відповідальності);
- *активна просвітницька діяльність* (у закладах освіти на інформаційних дошках залишати буклети з номерами гарячої лінії, чат-боти для повідомлень про випадки булінгу, прописувати алгоритм дій для дитини, яка стала жертвою булінгу);
- *ефективна взаємодія з іншими суб'єктами захисту прав дітей* (взаємодія ювенальної превенції з освітянами, співпраця з волонтерами, громадськими організаціями, службами у справах дітей, психологами).

¹⁴ Єдиний державний реєстр судових рішень <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80446861>

АНОТАЦІЯ

Війна в Україні, вимушена міграція, тривалий стрес все більше і більше впливають на те, що з'являється багато злості, гніву, безпорадності, ненависті не тільки у дорослих, а й у дітей. Наші діти це відчують та будуть переносити у дитяче середовище через булінг, як спосіб розрядки напруження. На фоні війни, постійної агресії, тривалого стресу ми повинні бути чутливими до того, що ця проблема може появлятися знов і знов.

В нинішніх умовах актуальність теми не викликає сумнівів, оскільки українські діти вимушені адаптуватися до нових реалій, що дуже часто супроводжується стресовим та агресивним станом де у подальшому страждає їх оточення. Ми, як дорослі, повинні створити усі умови для розвитку дитини аби покращити її емоційний та психологічний стан. У процесі протидії булінгу Національна поліція відіграє провідну роль, оскільки здійснює правоохоронну, виховну, превентивну, інформаційну та координаційні функції.

Література

1. Сухарева А., Барба В. Захист прав дитини в умовах воєнного стану : Колективна монографія. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 228 с. <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/book/330>

2. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 14.09.2025).

3. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: Наказ МОН від 28.12.2019 № 1646. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text> (дата звернення 14.09.2025).

4. Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти: Наказ МОН від 26.02.2020 № 293. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-spryamovanih-na-zapobigannya-ta-protidiyu-bulingu-ckuvan> (дата звернення 14.09.2025)

5. Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей: Лист МОН від 28.10.2014 № 1/9-557. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-557729-14#Text> (дата звернення 14.09.2025).

6. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству»: Лист МОН України від 18.05.2018 № 1/11-5480. *Відомості*

Верховної Ради України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18#Text> (дата звернення 14.09.2025).

7. Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 р. №2657 VIII: *Лист МОН від 29.01.2019* https://drive.google.com/file/d/1hRE8jdvVacrWYIOo9_Y4M0DM4w41AY05/view (дата звернення 14.09.2025).

8. Роз'яснення щодо застосування наказу МОН України від 28.12.2019 №1646: *Лист МОН України від 13.04. 2020 р.* <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/661690bd646da906398542.pdf> (дата звернення 14.09.2025).

9. Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження протидії булінгу (цькуванню): *Лист МОН України від 14. 08. 2020 року №1/9-436.* <https://mon.gov.ua/npa/pro-stvorennya-bezpechnogo-osvitnogo-seredovisha-v-zakladi-osviti-ta-poperedzhennya-i-protidii-bulingu-ckuvannui> (дата звернення 14.09.2025).

10. Запобігання та протидія домашньому насильству: підручник / Ковальова О., Берендєєва А. Одеса: ОДУВС. 2022. 368 с.

11. Дрок І. Проведення у справах про булінг. *Підприємництво, господарство і право.* 7/2020. С.150 <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/26.pdf>

12. Єдиний державний реєстр судових рішень <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96434142>

13. Єдиний державний реєстр судових рішень <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83563023>

14. Єдиний державний реєстр судових рішень <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80446861>

Інформація про авторів:

Корнієнко Максим Вікторович,

доктор юридичних наук, професор,
проректор Одеського державного університету внутрішніх справ
вул. Успенська, 1, м. Одеса, 65000, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6420-6169>

Сухарєва Анна Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративної діяльності поліції
проректор Одеського державного університету внутрішніх справ
вул. Успенська, 1, м. Одеса, 65000, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-0096-1103>

The project was implemented with the support of

The Center for Ukrainian and European Scientific Cooperation is a non-governmental organization, which was established in 2010 with a view to ensuring the development of international science and education in Ukraine by organizing different scientific events for Ukrainian academic community.

The priority guidelines of the Centre for Ukrainian and European Scientific Cooperation

1. International scientific events in the EU

Assistance to Ukrainian scientists in participating in international scientific events that take place within the territory of the EU countries, in particular, participation in academic conferences and internships, elaboration of collective monographs.

2. Scientific analytical research

Implementation of scientific analytical research aimed at studying best practices of higher education establishments, research institutions, and subjects of public administration in the sphere of education and science of the EU countries towards the organization of educational process and scientific activities, as well as the state certification of academic staff.

3. International institutions study visits

The organisation of institutional visits for domestic students, postgraduates, young lecturers and scientists to international and European institutes, government authorities of the European Union countries.

4. International scientific events in Ukraine with the involvement of EU speakers

The organisation of academic conferences, trainings, workshops, and round tables in picturesque Ukrainian cities for domestic scholars with the involvement of leading scholars, coaches, government leaders of domestic and neighbouring EU countries as main speakers.

Contacts:

Head Office of the Center for Ukrainian and European Scientific Cooperation:
88000, Uzhhorod, 25, Mytraka str.
+38 (099) 733 42 54
info@cuesc.org.ua

www.cuesc.org.ua

**ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Колективна монографія

Підписано до друку 30.12.2025. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 71,61. Тираж 100. Замовлення № 1225-110.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres»
79000, м. Львів, вул. Технічна, 1
87-100, м. Торунь, вул. Лубіцка, 44
Телефон: +38 (050) 658 08 23
E-mail: editor@liha-pres.eu
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6423 від 04.10.2018 р.